

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره هیجدهم، شماره دوم، پاییز ۱۳۸۱ (پیاپی ۳۶)
(ویژه نامه علوم تربیتی)

انتخاب آگاهانه و تحصیل در رشته کشاورزی

دکتر غلامحسین زمانی*
مهندس حسین آزادی**
دانشگاه شیراز

چکیده

کیفیت آموزشی، شاخصه‌های مختلفی دارد که مهمترین آنها عملکرد تحصیلی دانشجویان است. از سازه‌های تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، انگیزه و علاقه مندی دانشجو است. این موضوع بدلیل اهمیت، مورد کنکاش قرار گرفت تا ابعاد انگیزه ورود به دانشگاه و علاقه مندی به تحصیل در رشته‌های کشاورزی بیشتر شناخته شود. پژوهش حاضر با روش توصیفی طراحی شد و با استفاده از فن پیمایش و بهره‌گیری از پرسشنامه بانجام رسید. روایی ظاهری پرسشنامه با نظر متخصصین رشته و پایایی آن با انجام یک مطالعه راهنما با ضریب $\alpha = 0/68$ ضریب همبستگی بازآزمایی معادل $r = 0/7$ مورد تأیید قرار گرفت. جمعیت مورد مطالعه، دانشجویان ورودی سال ۱۳۷۶ دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز (۲۹۲ نفر) بودند که از این تعداد ۲۴۷ پرسشنامه دریافت کردند و پس از واکاوی، ۲۳۴ پرسشنامه کامل مورد استفاده قرار گرفت. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمارهای مختلف نظیر فراوانی، آنالیز واریانس، LSD، آزمون تی، Wilcoxon، و مجذور کای استفاده شد.

نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان کشاورزی مهمترین انگیزه برای ادامه تحصیل خود را، «کسب علم بعنوان یک امر با ارزش» اظهار کرده‌اند؛ ولی این مورد را برای سایر دانشجویان، در رتبه یازدهم قرار داده و احساس می‌کنند که برای دیگر دانشجویان «برخورداری از مزایای مادی و شغلی بهتر» اولین انگیزه برای ورود به دانشگاه است. در این تحقیق همچنین، ویژگی هدف‌های ورود به دانشگاه مثل امیدواری، صراحت، و واقع‌گرایی مورد سنجش قرار گرفت و میزان آن بین دانشجویان در حد ضعیف تشخیص داده شد. در نهایت توان دانشجویان به کسب دانش و مهارت از طریق نظام آموزش خودگردان ارزیابی شد و زمینه‌های ششگانه برنامه‌های آموزشی در حد ضعیف تا متوسط برآورد شد.

واژه‌های کلیدی: ۱. کیفیت آموزش ۲. دانشجویان کشاورزی ۳. انگیزه تحصیل ۴. انتخاب رشته ۵. آموزش خودگردان.

۱. مقدمه

تحصیل امری با ارزش است، بویژه اگر دانش‌اندوزی در رشته‌های حساس و مورد نیاز جامعه، مانند کشاورزی انجام گیرد. به دلیل این ارزشمندی، سالیانه جمعیت قابل توجهی از داوطلبان آزمون ورودی، خواهان آموزش عالی در

رشته‌های کشاورزی می‌شوند، و قریب ۱۰٪ از آنان به چنین توفیقی نایل می‌گردند. ارزشمندی فوق برای همه داوطلبان و پذیرفته‌شدگان یکسان نیست و با انگیزه‌های مختلف به این مهم می‌پردازند (زمانی، ۱۳۷۸). بدیهی است دانشجویانی که با هدف‌های مشخص‌تری به تحصیل می‌پردازند، از عملکرد و پیشرفت تحصیلی بالاتری برخوردارند و بر اساس نتایج تحقیقات دایر و همکاران (۱۹۹۶) این امر در دانشجویان کشاورزی نگرش مثبت ایجاد کرده و در نهایت اشتغال و موفقیت آنان در بخش کشاورزی مؤثر واقع می‌شود. کافمن (۱۹۹۲) در تحقیق خود دریافت که دانشجویان باید قبل از شروع به تحصیل در رشته دامپروری و کشاورزی، آمادگی لازم را پیدا کرده باشند. این آمادگی به عوامل متعددی بستگی دارد که مهمترین آنها، انگیزه تحصیل می‌باشد. نورشاهی (۱۳۷۸) در تحقیق خود مبنای علاقه به رشته تحصیلی را انتخاب‌های اول و دوم داوطلب ادامه تحصیل، در زمان آزمون ورود به دانشگاه‌ها در نظر گرفت و با مطالعه داوطلبان سالهای (۱۳۷۶ - ۱۳۷۰) گروه‌های مختلف آزمون به این نتیجه رسید که در گروه کشاورزی، کمترین میزان علاقه نسبت به رشته‌های انتخابی وجود دارد. گرچه تجربه نشان داده است که علاقه مندی دانشجویان کشاورزی به مرور افزایش می‌یابد و در زمان دانش‌آموختگی نسبت به سایر دانشجویان علاقه مندی بیشتری نسبت به رشته تحصیلی خود دارند (امیری اردکانی، ۱۳۷۶) ولی تأثیر نگرش نه چندان خوب دانشجو، نه تنها عملکرد تحصیلی مناسب را در پی نخواهد داشت؛ بلکه به قول بیرکن هولز و اشماچر (۱۹۹۴) به علت فاصله گرفتن دانشکده‌های کشاورزی (نتیجه تحقیق بانر روی دانشکده‌های کشاورزی آمریکا) از رسالت اولیه خود و به دلیل تأکید بیش از حد بر آموزش اطلاعات فنی دانشجویان، فرصت کسب مهارت‌هایی را که برای یادگیری و به کارگیری در تمام طول اشتغال لازم است؛ از دست داده‌اند.

علاقه‌مندی به رشته تحصیلی و هدف‌داری دانشجو، ارتباط نزدیکی با وضعیت اشتغال پس از فراغت از تحصیل دارد. کینگ و کاترلیک (۱۹۹۵) در تحقیقی که روی دانشجویان کشاورزی دانشگاه لویزیانا اجرا کردند، دریافتند که دانشجویان از برنامه‌های درسی دانشگاه بدلیل ارتباط با اهداف شغل آتی اظهار رضایت کرده‌اند. اگر برنامه‌های تحصیلی بتوانند توان رهبری و قدرت مدیریتی دانش‌آموخته کشاورزی را افزایش دهد (مک کینلی، و بیرکن هولز و استوارت، ۱۹۹۳) تا دانشجویان در حیطه شناختی، بویژه در تقویت تفکر انتقادی و قدرت مشکل‌گشایی موفق باشند؛ طبیعی است که رضایت تحصیلی دانشجویان و علاقه مندی آنان افزایش خواهد یافت. چرا که به قول تورس و کانو (۱۹۹۵) دانشجویان کشاورزی در این زمینه‌ها ضعیف هستند. از آنجا که تأکید این تحقیق برای بررسی وضعیت هدف‌های دانشجویان در امر تحصیل بود، بسیاری از مطالعات دیگران در این زمینه که به بررسی ویژگی‌های یک هدف و ابعاد مشخص آن پرداخته شده، در نظر گرفته شده است. برای نمونه سلطانی (۱۳۷۷) در تحلیل مبانی برنامه‌ریزی آموزش عالی به چند معیار از جمله «روشن بودن هدف» و «واقع‌گرایی» اشاره می‌کند و ولاسکو و همکارانش (۱۹۹۶) به ویژگی‌هایی چون سادگی، روشنی و صریح بودن تأکید دارند.

این تحقیق، با توجه به مراتب فوق و اهمیت نقش آگاهی و علاقه مندی دانشجو به تحصیل در رشته‌های کشاورزی، به بررسی و تحلیل این موارد می‌پردازد. و انتظار می‌رود که نتایج بدست آمده برای برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی کشاورزی کشور و مدیریت‌های مؤسسات آموزش عالی مفید واقع گردد.

۱.۱. هدف پژوهش

هدف کلی این پژوهش بررسی و تحلیل اهداف و انگیزه‌های دانشجویان به تحصیل در رشته کشاورزی و چگونگی دنبال کردن هدف‌های آینده بمنظور فراهم کردن شرایط بهتر یادگیری و در نهایت ارتقای برنامه‌های آموزشی و پرورشی در دانشگاه است. در راستای هدف کلی فوق اهداف اختصاصی زیر دنبال شده است:

- ۱- تعیین مهمترین هدف‌های ورودی دانشجویان کشاورزی دانشگاه شیراز.
- ۲- تعیین میزان علاقه مندی دانشجویان به کشاورزی هنگام انتخاب رشته.
- ۳- تعیین رابطه معدل دبیرستان، علاقه مندی به کشاورزی، شماره انتخاب قبولی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها با اشتغال در بخش کشاورزی.

۲. روش تحقیق

در این پژوهش، از روش تحقیق توصیفی^۱ و فن پیمایش^۲ استفاده شد و نیز برای استخراج اطلاعات، از پرسش های باز و از روش تحلیل محتوایی^۳ بهره گرفته شد. به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نیاز، پرسشنامه نیمه بازی که روایی و اعتبار ظاهری آن توسط متخصصین امر تأیید گردید، و پایایی^۴ آن با انجام یک مطالعه راهنما، روی ۲۰ نفر از دانشجویان خارج از نمونه آماری و با فرمول کرونباخ آلفا محاسبه و به میزان $I = 0/68$ قابل قبول واقع شد؛ تهیه گردید. در ضمن مطالعه راهنما به فاصله ۲ هفته تکرار گردید و ضریب همبستگی این بازآزمایی به میزان $I = 0/7$ بدست آمد. پس از انجام اصلاحات به منظور افزایش پایایی و تدوین، پرسشنامه جدید به شمارگان لازم تهیه و در اختیار دانشجویان قرار گرفت. جامعه مورد مطالعه، کلیه دانشجویان ورودی سال ۱۳۷۶ رشته های ده گانه دانشکده کشاورزی (حدود ۳۰۰ نفر) بودند و چون تمامی آنان مورد بررسی قرار گرفتند، نمونه گیری به عمل نیامد. پرسشنامه در جلسات درس بین دانشجویان توزیع گردید و پس از تکمیل، جمع آوری شد. پس از واکاوی آنها، ۲۳۴ پرسشنامه کامل و قابل استفاده به دست آمد. در ضمن معدل آموزش دوره متوسطه، نوع سهمیه، محل سکونت و سایر اطلاعات مورد نیاز با مجوز مسؤولین آموزشی از پرونده تحصیلی دانشجویان استخراج شد.

۳. یافته ها

همان گونه که اشاره شد، آزمودنی ها در این تحقیق دانشجویان رشته های مختلف مشغول به تحصیل در دانشکده کشاورزی بودند. توزیع آنها بین رشته های مختلف، در جدول ۱ منعکس شده است. این آمار نشان می دهد، نسبت دانشجویان دختر به کل، حدود ۵۰ درصد است؛ در صورتیکه در سال های گذشته دانشجوی دختر برای برخی از رشته های کشاورزی گزینش نمی شد و اکنون این محدودیت برداشته شده است.

جدول ۱: فراوانی و درصد آزمودنی ها به تفکیک رشته و جنس

رشته تحصیلی	جنس		کل
	مرد	زن	
	فراوانی	درصد	فراوانی
آبیاری	۱۸	۸۵/۷	۳
اقتصاد	۱۱	۵۲/۴	۱۰
باغبانی	۱۲	۴۲/۸	۱۶
ترویج و آموزش کشاورزی	۱۰	۳۵/۷	۱۸
خاکشناسی	۱۱	۴۵/۸	۱۳
زراعت و اصلاح نباتات	۸	۴۰/۰	۱۲
صنایع غذایی	۱۰	۴۷/۶	۱۱
علوم دامی	۱۹	۶۳/۳	۱۱
گیاهپزشکی	۷	۳۵/۰	۱۳
ماشین آلات	۱۹	۹۰/۴	۲
جمع	۱۲۵	۵۳/۴	۱۰۹

دانشجویان ورودی سال ۷۶، در زمان تحقیق (سال ۱۳۷۸) بین (۱۹ تا ۳۰) با میانگین ۲۱/۴ سال و نمای ۲۱ سن داشتند و اکثریت فریب به اتفاق آنان مجرد و فقط حدود ۲ درصد متأهل بوده اند. جدول ۲ و ۳ نشان می دهد که اکثریت قائل توجیه دانشجویان (حدود ۹۰ درصد) سهمیه آزاد و از مناطق سه گانه بودند و سهمیه رزمندگان فقط ۱/۶ درصد کل پذیرفته شدگان را تشکیل می داد.

جدول ۲: دانشجویان پذیرفته شده بر حسب سهمیه‌ها

سهمیه	فراوانی	درصد
آزاد	۱۶۹	۸۸/۵
شاهد	۱۴	۷/۳
عشایر	۵	۲/۶
رزمندگان	۳	۱/۶

جدول ۳: دانشجویان پذیرفته شده سهمیه مناطق

منطقه	فراوانی	درصد
۱	۷۴	۴۳/۵
۲	۵۷	۳۳/۵
۳	۳۹	۲۲/۹

اکثر دانشجویان (۶۹٪) دارای دیپلم تجربی؛ حدود ۳۰ درصد دیپلم ریاضی و تنها یک نفر با دیپلم هنرستان فنی، وارد دانشکده کشاورزی شده‌اند. معدل دیپلم دانشجویان ورودی سال ۷۶ با میانگین ۱۵/۷، نمای ۱۵/۳، حداقل ۱۰/۵ و حداکثر ۱۹/۱ می‌باشد. در ضمن توزیع معدل دیپلم دانشجویان در جدول ۴ منعکس شده است:

جدول ۴: توزیع معدل دیپلم دانشجویان کشاورزی

معدل دیپلم	فراوانی	درصد
۱۰-۱۱/۹۹	۷	۳/۸
۱۲-۱۳/۹۹	۳۱	۱۶/۸
۱۴-۱۵/۹۹	۵۳	۲۸/۶
۱۶-۱۷/۹۹	۷۰	۳۷/۸
۱۸-۲۰	۲۴	۱۳/۰
جمع	۲۴۸	۱۰۰/۰

هنگام انتخاب رشته، دانشجویان می‌توانند تا ۱۰۰ رشته را مشخص نمایند. در این تحقیق، مشخص شد (جدول ۵) که بطور متوسط دانشجویان ۸۳ رشته را انتخاب و در انتخاب چهلیم خود پذیرفته شده‌اند. و از نکات قابل توجه در تحلیل انگیزه و علاقه مندی به رشته و یادگیری همین نکته است.

جدول ۵: میانگین، نما، حداقل و تعداد رشته‌های انتخابی در زمان کنکور

موارد	میانگین	نما	حداقل	حداکثر
تعداد انتخاب	۸۲/۷۹	۱۰۰	۴	۱۰۰
انتخاب پذیرفته شده	۴۰	۵	۱	۹۸

زادگاه دانشجویان نیز مورد واکاوی قرار گرفت. محل تولد آنان در سه سطح؛ مراکز استان‌ها؛ شهرهای بزرگ با جمعیت بیش از یک صد هزار نفر یا شهرهای کوچک با جمعیت زیر یک صد هزار نفر مورد پرسش واقع شد. نتایج در جدول ۶ منعکس گشته است و نشان می‌دهد که اکثریت قاطع دانشجویان (۷۵/۷ درصد) از شهرهای بزرگ وارد دانشگاه شده‌اند و این امر برای دختران دانشجو به شدت بیشتر است. وضعیت زادگاه دانشجویان دختر با دانشجویان پسر اختلاف معنی‌داری را نشان می‌دهد. یعنی اکثریت قریب به اتفاق دانشجویان دختر، از شهرهای بزرگ بودند و ممکن است با روستا آشنایی لازم را نداشته باشند.

جدول ۶: زادگاه دانشجویان با تفکیک جنسیت

محل تولد		جنس			
		مرد		زن	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
مرکز استان	۴۸	۴۱/۷	۴۷	۶۳/۵	۹۵
بیشتر از ۱۰۰ هزار نفر	۳۰	۲۶/۱	۱۸	۲۴/۳	۴۸
کمتر از ۱۰۰ هزار نفر	۳۷	۳۲/۲	۹	۱۲/۲	۴۶
جمع	۱۱۵	۱۰۰	۷۴	۱۰۰	۱۸۹

Chi-Square = ۱۱/۷۱ ، P = ۰/۰۰۳

با بررسی منابع تحقیقاتی، ۱۵ هدف یا انگیزم زیربنایی برای ورود به دانشکده‌های کشاورزی و برای دانشجویان مشخص شد. از دانشجویان خواسته شد که به ترتیب سه مورد از مهمترین آنها را که در تصمیم‌گیری آنان و در انتخاب رشته‌های کشاورزی در زمان آزمون ورودی مؤثر بوده‌اند، مشخص نمایند. در ضمن این پرسش به نحو دیگری نیز مطرح شد که «به نظر شما سایر دانشجویان با چه هدف و انگیزه‌هایی به دانشکده کشاورزی آمده‌اند؟» با احتساب ضریب ۵ برای اولین اولویت؛ ۳ برای دومین اولویت و ۱ برای سومین اولویت، نتایج در جدول‌های ۷ و ۸ همراه با هدفهای ورودی کل دانشجویان از دید آزمودنی‌ها به ترتیب امتیاز هر هدف خلاصه و درج گردیده است. ترتیب اهداف دانشجویان برای ورود به دانشگاه با آنچه که هر دانشجو بعنوان هدف برای دیگر دانشجویان تصور می‌کند، مورد مقایسه آماری قرار گرفت و نتیجه نشان داد که با همبستگی $r = -0/18$ این دو ترتیب، همبستگی معنی‌دار نداشت. به عبارت دیگر، دانشجویان هدفهایی را که برای خود مهم تلقی کرده‌اند، برای دیگران به ترتیب و اولویت دیگری پنداشته‌اند.

جدول ۷: اهداف آزمودنی‌ها به هنگام شرکت در آزمون ورودی دانشگاه

ترتیب	جمع امتیاز	اولویت سوم	اولویت دوم	اولویت اول	اهداف
۱	۴۶۴	۱۱	۱۰۸	۳۴۵	کسب علم به عنوان یک امر با ارزش
۲	۳۷۲	۴۳	۱۴۴	۱۸۵	برخوردار شدن از مزایای مادی و شغلی بهتر پس از کسب مدرک
۳	۲۴۰	۱۷	۹۳	۱۳۰	بخاطر رشد اخلاقی و ارزشهای انسانی
۴	۲۳۵	۱۸	۸۷	۱۳۰	کسب ارزشهای اجتماعی
۵	۱۸۰	۲۹	۵۱	۱۰۰	خدمت به جامعه
۶	۹۲	۲۰	۲۷	۴۵	کسب نام و شهرت و موقعیت اجتماعی
۷	۸۸	۳۰	۳۳	۲۵	جذابیت محیط دانشگاه
۸	۷۳	۸	۱۵	۵۰	علاقه به رشته
۹	۶۹	۹	۳۰	۳۰	فشار و جو جامعه
۱۰	۵۷	۴	۱۸	۳۵	فشار خانواده
۱۱	۵۷	۱۰	۲۷	۲۰	گریز از بیکاری
۱۲	۴۳	۲	۶	۳۵	به عنوان یک وظیفه الهی
۱۳	۴۳	۷	۲۱	۱۵	گریز از سربازی
۱۴	۴۳	۱۶	۲۷	۰	کسب مدرک
۱۵	۷	۴	۳	۰	رقابت و چشم و هم چشمی

* امتیاز هر اولویت = تعداد × ضرایب ۵، ۳، ۱ به ترتیب برای اولویت‌های اول، دوم، و سوم.

جدول ۸: اهداف سایر دانشجویان به هنگام شرکت در آزمون ورودی دانشگاه از دید آزمودنی‌ها

ترتیب	جمع امتیاز	اولویت سوم	اولویت دوم	اولویت اول	اهداف
۱	۴۱۷	۲۲	۷۵	۳۲۰	برخوررداری از مزایای مادی و شغلی بهتر پس از کسب مدرک
۲	۳۱۴	۲۹	۷۵	۲۱۰	کسب مدرک
۳	۲۱۰	۱۹	۸۱	۱۱۰	فشار و جو جامعه
۴	۲۰۸	۲۳	۱۲۰	۶۵	کسب نام و شهرت و موقعیت اجتماعی
۵	۱۵۷	۲۹	۳۳	۹۵	رقابت و چشم و هم چشمی
۶	۱۴۰	۱۸	۵۷	۶۵	گریز از بیکاری
۷	۱۲۴	۲۲	۵۷	۴۵	جذابیت محیط دانشگاه
۸	۱۰۷	۱۷	۳۰	۶۰	گریز از سربازی
۹	۱۰۲	۱۱	۵۱	۴۰	فشار خانواده
۱۰	۶۴	۸	۲۱	۳۵	کسب ارزشهای اجتماعی
۱۱	۶۱	۴	۲۷	۳۰	کسب علم به عنوان یک امر با ارزش
۱۲	۵۰	۶	۹	۳۵	بخاطر رشد اخلاقی و ارزشهای انسانی
۱۳	۲۶	۵	۲۱	۰	خدمت به جامعه
۱۴	۱۵	۱	۹	۵	علاقه به رشته
۱۵	۲	۲	۰	۰	به عنوان یک وظیفه الهی

* امتیاز هر اولویت = تعداد × ضرایب ۵، ۳، ۱ به ترتیب برای اولویت‌های اول، دوم، سوم.

برای تبیین اینکه تا چه حد دانشجویان آگاهانه و با جدیت، هدف‌های ورود به دانشگاه خود را مشخص و دنبال می‌کنند؛ سه ویژگی برای هدف‌ها مشخص و مورد سنجش قرار گرفت: ویژگی اول، میزان امیدواری دستیابی به اهداف بر اساس نظریه هدف‌مداری^۵؛ ویژگی دوم، روشن بودن هدف‌ها برای دانشجو بطور کامل و مشخص^۶ و ویژگی سوم، واقع‌گرایی یا غیر واقع‌گرایی هنگام تعیین هدف و انگیزه ورود به دانشگاه^۷. هر سه مورد، از دید هر آزمودنی و همچنین برای سایر دانشجویان، مورد سنجش قرار گرفت. برای دو مورد اول، معیار سنجش هر ویژگی از صفر تا ۵ به ترتیب برای هیچ، بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، و بسیار زیاد در نظر گرفته شد و میانگین کل محاسبه گردید. سپس میانگین نظر دانشجویان نسبت به امیدواری دستیابی به اهداف برای خود و به نظر وی برای سایر دانشجویان، و میزان واقع‌گرایی خود و تلقی وی از واقع‌گرایی سایر دانشجویان مورد مقایسه آماری قرار گرفت. نتایج در جداول ۹، ۱۰ و ۱۱ به ترتیب منعکس گشته است. در هر سه مورد، نتایج مقایسه نشان می‌دهد که دیدگاه دانشجویان نسبت به وضعیت خود، با آنچه که نسبت به سایر دانشجویان می‌پندارند، تفاوت معنی‌دار (در سطح ۰/۰۰۰۰) وجود دارد.

جدول ۹: میزان امیدواری آزمودنی‌ها در دستیابی به اهداف خود به هنگام کنکور

میزان امیدواری		نظر نسبت به خود		نظر نسبت به سایرین	
هیچ	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۱	۷	۱۸	۵۷	۱۲۲	۲۹
درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی
۰/۴	۱	۰/۴	۱	۰/۴	۱
۵/۳	۱۲	۳/۰	۱۲	۱۵/۹	۳۶
۴۵/۱	۱۰۲	۲۴/۴	۵۷	۲۸/۸	۶۵
۴/۴	۲۹	۱۲/۴	۲۹	۴/۴	۱۰
	۳/۶۲		۳/۱		

Wilcoxon: $Z = -۵/۸۹$, $P = ۰/۰۰۰۰$

جدول ۱۰: میزان روشن و مشخص بودن اهداف آزمودنی‌ها در هنگام کنکور

میزان روشن بودن اهداف		نظر نسبت به خود		نظر نسبت به سایرین	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
هیچ		۱/۷	۴	۳	۱/۳
بسیار کم		۶/۰	۱۴	۳۵	۱۱/۲
کم		۱۶/۲	۳۸	۵۸	۲۵/۹
متوسط		۳۵/۰	۸۲	۱۰۳	۴۶
زیاد		۳۲/۵	۷۶	۳۲	۱۴/۳
بسیار زیاد		۸/۵	۲۰	۳	۱/۳
میانگین امتیاز		۳/۱۶		۲/۶۵	

Wilcoxon: $Z = -۶/۳۳$, $P = ۰/۰۰۰۰$

جدول ۱۱: مقایسه میزان غیر واقع‌گرایی و واقع‌گرا بودن روحیه آزمودنی‌ها در هنگام آزمون ورود

به دانشگاه

میزان روحیه غیرواقع‌گرایی و واقع‌گرایی		نظر نسبت به خود		نظر نسبت به سایرین	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۰		۳/۰	۷	۱۲	۵/۳
۱		۲/۱	۵	۷	۳/۱
۲		۶/۰	۱۴	۲۰	۸/۸
۳		۸/۱	۱۹	۳۱	۱۳/۷
۴		۱۰/۷	۲۵	۴۸	۲۱/۲
۵		۲۴/۸	۵۸	۸۱	۳۵/۸
۶		۱۷/۵	۴۱	۱۳	۵/۸
۷		۱۱/۱	۲۶	۸	۳/۵
۸		۸/۱	۱۹	۳	۱/۳
۹		۴/۳	۱۰	۲	۰/۹
۱۰		۴/۳	۱۰	۱	۰/۴
میانگین		۵/۳۴		۴/۰۸	

* صفر برای کاملاً رویایی و ۱۰ برای کاملاً واقع‌گرایی

T-test = $۷/۷۰$, $P = ۰/۰۰۰$

میزان علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی در زمان آزمون ورودی به دانشگاه و انتخاب رشته، مورد پرسش و بررسی قرار گرفت. میزان علاقه مندی با امتیازهای صفر تا پنج به ترتیب برای هیچ، بسیار کم، کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد محاسبه گردید، و در نتیجه، میانگین علاقه تمامی دانشجویان ۲/۳۲ بدست آمد. به عبارت دیگر، علاقه دانشجویان در زمان آزمون ورود به دانشگاه به رشته‌های کشاورزی، حدود کم تا متوسط می‌باشد.

دانشجویان رشته‌های مختلف، میزان علاقه متفاوتی به کشاورزی نشان دادند و نتایج در جدول ۱۲ حاکی از آن است که دانشجویان رشته‌های آبیاری، اقتصاد کشاورزی، صنایع غذایی، و ماشین‌های کشاورزی از علاقه مندی کمتری برخوردارند.

جدول ۱۲: میانگین میزان علاقه مندی به رشته کشاورزی به تفکیک رشته با نتایج تحلیل واریانس و وجود

تفاوت‌های معنی‌دار با آزمون LSD و $P < 0.05$

رشته تحصیلی	میانگین علاقه مندی	ماشین‌های کشاورزی	صنایع غذایی	اقتصاد	آبیاری	گیاه پزشکی	ترویج و آموزش	علوم دامی	خاک شناسی	زراعت و اصلاح نباتات	باغبانی
ماشین‌های کشاورزی	۱/۶۷	-									
صنایع غذایی	۱/۷۵		-								
اقتصاد	۱/۷۶			-							
آبیاری	۱/۹۱				-						
گیاه پزشکی	۲/۳۰					-					
ترویج و آموزش کشاورزی	۲/۵۰	*					-				
علوم دامی	۲/۵۷	*	*	*				-			
خاکشناسی	۲/۶۷	*	*	*					-		
زراعت و اصلاح نباتات	۲/۸۵	*	*	*	*					-	
باغبانی	۲/۸۶	*	*	*	*	*					-

۱- میانگین از حداکثر ۵ برای بسیار علاقه مند محاسبه شده است. * وجود تفاوت معنی‌دار

از هدف‌های آینده و پس از اتمام دوره کارشناسی می‌تواند علاقه به ادامه تحصیل باشد. این علاقه مندی مورد سنجش قرار گرفت و جدول ۱۳ گویای آن است که ۶۴/۴ درصد از دانشجویان در سطح زیاد و بسیار زیاد علاقه مند به ادامه تحصیل هستند. میانگین علاقه مندی ۳/۶۷ از دامنه صفر تا پنج نیز مؤید این برداشت است.

جدول ۱۳: نظر آزمودنی‌ها در رابطه با ادامه تحصیل پس از اتمام دوره کارشناسی

میزان علاقه به ادامه تحصیل	فراوانی	درصد
هیچ	۹	۳/۹
بسیار کم	۸	۳/۴
کم	۲۰	۸/۶
متوسط	۴۶	۱۹/۷
زیاد	۸۱	۳۴/۸
بسیار زیاد	۶۹	۲۹/۶

پیرامون علاقه مندی دانشجویان به اشتغال در زمینه‌های کشاورزی نیز پرسش شد. پاسخ‌های دانشجویان نسبت به این متغیر نیز مانند طیف فوق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتیجه نشان داد که میانگین علاقه مندی دانشجویان برای اشتغال در زمینه‌های کشاورزی ۳/۴۷؛ یعنی بین متوسط و زیاد می‌باشد. نسبت به دو متغیر فوق، (علاقه مندی به کشاورزی در زمان ورود به دانشگاه، و علاقه مندی به کشاورزی، بعنوان شغل آینده، پس از حدود سه سال تحصیل در دانشگاه)، پرسشی بشرح زیر مطرح شد: آیا علاقه مندی دانشجویان به رشته کشاورزی در زمان انتخاب رشته با ترجیح اشتغال آنان در بخش کشاورزی پس از فراغت از تحصیل ارتباطی دارد؟ همبستگی بین این دو متغیر $r = 0.42$ ، از نوع همبستگی اسپیرمن محاسبه و در سطح خطای یک در هزار معنی‌دار شد. یعنی هر چه دانشجویان در بدو ورود علاقه بیشتری به کشاورزی داشته‌اند، تمایل بیشتری در پرداختن به کارهای کشاورزی پس از دانش‌آموختگی از خود نشان داده‌اند. رابطه بین میزان علاقه مندی به ادامه تحصیل با شماره انتخاب قبولی در آزمون ورودی به دانشگاه بررسی و میزان $r = 0.17$ از نوع همبستگی اسپیرمن با احتمال خطای ۱ درصد بدست آمد.

به منظور بررسی برنامه‌های آینده دانشجویان و کسب اطلاع از چگونگی مهیاسازی برای قبول مسؤلیت شغلی، خواسته شد در شش زمینه، لیاقت‌هایی را که فکر می‌کنند ضروری است، ذکر کنند. این شش زمینه عبارتند از: معلومات عمومی، دانش عمومی کشاورزی، دانش تخصصی رشته تحصیلی، مهارت‌های حرفه‌ای برای شغل مورد نظر، جنبه‌های انسانی و معنوی، و روابط اجتماعی. هر چه دانشجو توانسته باشد برای هر یک از شش زمینه فوق، لیاقت‌های معین‌تری را مطرح کند، بطور قطع به فکر خودسازی و کسب دانش و مهارت‌های لازم برای موفقیت شغلی بیشتری خواهد بود. برای تحلیل پاسخ‌ها با روش تحلیل محتوی به دو نفر ارزیاب، آموزش لازم داده شد و در یک جلسه، هر دو نفر، ۱۰ پرسشنامه را بررسی و پاسخ دانشجویان را ارزیابی و به لیاقت‌های مطرح شده نمره دادند. معیار و ملاک ارزیابی آنان واکاوی و مقایسه پاسخ‌ها با نمونه‌های تعیین شده بود و سپس نمرات با هم مقایسه، و موارد ابهام رفع و هماهنگی لازم بین هر دو ایجاد شد. سپس پاسخ‌های تمامی پرسشنامه‌ها بطور مستقل توسط هر دو ارزیاب امتیاز داده شد و میانگین نمرات آنها محاسبه و برای شش زمینه لیاقت‌های فوق در جدول ۱۴ خلاصه شده است. همانگونه که این جدول نشان می‌دهد، در تمام زمینه‌ها، توان کلی دانشجویان به پیش‌بینی لیاقت‌های شغلی آینده، در حد ضعیف است.

جدول ۱۴: میانگین امتیاز لیاقت‌های شغلی آزمودنی‌ها (نتایج تحلیل محتوا)

زمینه	میانگین امتیاز (از ۱۰)
معلومات عمومی	۳/۷
دانش عمومی کشاورزی	۳/۲
دانش تخصصی رشته تحصیلی	۳/۷
مهارت‌های حرفه‌ای برای شغل مورد نظر	۲/۹
جنبه‌های انسانی و معنوی	۳/۳
روابط اجتماعی	۳/۳

از انواع آموزش‌ها، آموزش خودگردان است که در آن، فراگیر مسؤلیت برنامه‌ریزی، اجرا، و ارزشیابی از برنامه‌های آموزشی برای کسب مهارت، دریافت دانش، و بطور کلی تغییر رفتار خویشتن را فردی بعهدده گرفته و از آموزشگر بعنوان یک مشاور و حداکثر یک عامل زمینه ساز استفاده می‌کند. برای سنجش این پدیده بین دانشجویان، از آنان خواسته شد که در زمینه‌های کسب علم، کسب تجربه کاری، رشد برقراری روابط اجتماعی، و خودسازی و پرورش خصوصیات شخصیتی، برنامه‌هایی را که دنبال می‌کنند، توضیح دهند. پاسخ‌های دانشجویان با روش تحلیل محتوا و مراحل کلی که در بخش پیش توضیح داده شد، ارزیابی و میانگین نظر ارزیابان برای کل دانشجویان در زمینه‌های فوق محاسبه و در جدول ۱۵ آرایه شده است.

جدول ۱۵: میانگین امتیاز برای برنامه‌های آموزشی خودگردان دانشجویان در زمینه‌های مختلف

(نتایج تحلیل محتوا)

زمینه‌های آموزش خود گردان	میانگین امتیاز (از ۱۰)
کسب علم	۳/۲
کسب تجربه	۳/۰
رشد و برقراری روابط اجتماعی بهتر و بیشتر	۲/۷
خودسازی و برخورداری از ویژگی‌های اخلاقی	۲/۷

همانطور که این جدول نشان می‌دهد، در تمام موارد یاد شده از حداکثر امتیاز ممکن یعنی ۱۰، عموم دانشجویان امتیاز ضعیف را دریافت داشته‌اند. به عبارت دیگر دانشجویان دانشکده کشاورزی تقریباً برنامه‌ای مستقل از برنامه‌های مصوب و رسمی دانشگاه برای خود طراحی نکرده و دنبال نمی‌کنند.

۴. نتیجه‌گیری و بحث

آمار انتخاب رشته دانشجویان کشاورزی نشان می‌دهد که اکثریت قریب باتفاق دانشجویان، در ابتدا خواستار ادامه تحصیل در رشته‌های دیگر بوده و برای اینکه بالاخره به دانشگاه راه یابند، چند رشته از کشاورزی را نیز تعیین کرده‌اند. عدم شناخت، و عدم علاقه به کشاورزی نیز بطور قطعی تأثیر فراوانی بر عملکرد تحصیلی آنان خواهد گذاشت. راسل (۱۹۹۳) نیز به اهمیت علاقه مندی دانشجویان کشاورزی، قبل از ورود به دانشگاه تأکید و اثرات آن بر موفقیت تحصیلی را تبیین کرده است.

مقایسه ترتیب اهداف دانشجویان برای ورود به دانشگاه با تحقیق قبلی (زمانی، ۱۳۷۹) نشان می‌دهد که انگیزه‌های معنوی و الهی برای کسب علم در دانشجویان بسیار ضعیف شده است. در این خصوص، میلر (۱۹۹۵) انگیزه تحصیل دانشجویان کشاورزی را در دانشگاه ایوا بررسی و مواردی که تقریباً هماهنگ با نتایج این تحقیق است، بدست آورد. او موارد زیر را از مهمترین انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان کشاورزی مشخص کرد: ۱) اخذ مدرک تحصیلی؛ ۲) کسب جدیدترین اطلاعات فنی؛ ۳) لذت بردن از اطلاعات جدید علمی؛ و ۴) پیشرفت شغلی. مقایسه جدولهایی که اهداف و انگیزه‌های زیربنایی برای ورود به دانشگاه را از دید دانشجویان با آنچه که برای سایر دانشجویان می‌پندارند، روشن می‌کند که توجه به معیارهای معنوی بین دانشجویان ضعیف شده است. ویژگی‌های هدف‌های ورودی نیز نشان می‌دهد که اکثریت این افراد با امیدواری کم، ابهام، و واقع‌گرایی ضعیف به انتخاب رشته اقدام کرده‌اند. بنابراین، آموزش و آشناسازی با دانشگاه و روشن کردن نقش و اهمیت دانشگاه قبل از ورود و در دوران دبیرستان می‌تواند راهگشا باشد.

رابطه مثبت و معنی‌داری که بین میزان علاقه مندی دانشجو به ادامه تحصیل با شماره انتخاب قبولی وی در آزمون ورودی وجود داشت، می‌تواند مبنای طرح فرضیه و نظریه‌ای گردد. بدین معنی که فرد در زمان آزمون ورودی امیدوار بوده است در رشته‌های دیگری غیر از کشاورزی پذیرفته شود و چون این امر محقق نگشته، لذا تمایل خود را به ادامه تحصیل ابراز می‌دارد تا از این راه، شکست و ناکامی گذشته خود را جبران و به آرامش روحی برسد. توصیه می‌شود دیگر محققین به آزمون این فرضیه بپردازند.

برآورد از توان دانشجویان در آشکار شدن لیاقت‌هایی که برای آینده شغلی خود نیاز دارند، ضعیف بود. و برنامه‌هایی که دانشجویان خود باید دنبال کنند تا این لیاقت‌ها را کسب نمایند نیز ضعیف است. در نتیجه، آموزش دانشجویان در این موارد بسیار ضروری است و با تأکید بدان توصیه می‌گردد.

سیاسگزاری

این طرح تحقیقاتی با حمایت مالی معاونت محترم پژوهشی دانشگاه شیراز بانجام رسید، لذا از اعضای محترم شورای پژوهشی دانشکده کشاورزی و کمیسیون پژوهشی آن دانشگاه سپاسگزاری می‌شود.

یادداشتها

1. Descriptive Research	5. Goal Setting Theory
2. Survey Technique	6. Clarity
3. Content Analysis	7. Objectivity
4. Reliability	

منابع

الف: فارسی

امیری اردکانی، محمد. (۱۳۷۶). تعیین‌کننده‌های موفقیت تحصیلی، شغلی و تعهد سازمانی فارغ‌التحصیلان دانشکده کشاورزی. پایان نامه تحصیلی کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز.

- زمانی، غلامحسین. (۱۳۷۸). کارآیی آموزش عالی متأثر از اهداف و برنامه تحصیلی دانشجویان، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۸، ۷۵-۹۵.
- سلطانی، ایرج. (۱۳۷۷). ارزیابی چارچوب نظری جهت تدوین برنامه‌های بلند مدت آموزش عالی ایران در افق ۱۴۰۰، دانش مدیریت، سال یازدهم، ۳۹-۴۰، ۱۷۸-۲۰۳.
- نورشاهی، نسرين. (۱۳۷۸). تحولات نظام‌گزینش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی در ایران، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۱، ۴۹-۷۴.

ب: انگلیسی

- Birkenholz, R. J., & Schumacher, L.G. (1994). *Leadership Skills of College of Agriculture Graduates*, *Journal of Agricultural Education*, 35 (4), 1-8.
- Dyer, J. E., Lacery, R. and Osborne, E.W. (1996). *Attitudes of University of Illinois College of Agriculture Freshmen Toward Agriculture*, *Journal of Agricultural Education European Journal of Agricultural Education of Extension*, 37(3), 33-41.
- Kauffman, R. G. (1992). *Modernizing the Animal Science Curriculum: Is Change Needed?* *Journal of Animal Science*, 70(8), 2593-2596.
- King, L.O., & Kotrlík, J. W. (1995). *Relevance of General Education Core Curriculum to Career Goals of College of Agriculture Student*, *Journal of Agricultural Education European Journal of Agricultural Education of Extension*, 36(3), 26-33
- Mckinely, B. G., Birkenholz, R.J., and Stewart, B. R. (1993). *Characteristics and Experiences Related to the Leadership Skills of Agriculture Students in College*, *Journal of Agricultural Education*, 34(3), 76-83.
- Miller, G. (1995). *Off-Campus Study in Agriculture: Challenges and Opportunities*, *Journal of Agricultural Education European Journal of Agricultural Education of Extension*, 36 (2), 1-7.
- Russell, E.B. (1993). *Attracting youth to Agriculture: How College of Agriculture Can Expand Their Role*, *Journal of Extension*, 31 (Winter), 13-14.
- Torres, R.M., & Cano, J. (1995). *Examining Cognition Levels of Students Enrolled in a College of Agriculture*, *Journal of Agricultural Education*, 36 (1), 46-54.
- Velasco, M. R., Kowalski, R. & J. C. Lowe. (1996). *Technology Transfer Materials- Are We Bearing the Technology of Transfer?* *Journal of Agricultural Education European Journal of Agricultural Education of Extension*, 3(1), 35-46.